

KÜLÖNFÉLÉK.

Kriza-ünnep Nagyajtán. Aug. 6-án ünnepelte a Dávid Ferenc-Egyesület háromszéki fiókja kezdeményére ez az erős község nagyszülőtte, a híres költő-püspök születésének századik évfordulóját. Amint várni lehetett, az ünnepély a kezdetben tervezett szűk keretből kinőtt s részt vett benne a nagyar tudományos akadémia, a Kisfaludy-társaság, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Erdélyi Irodalmi Társaság, az egyházi főhatóság, papnevelő-intézet, a kolozsvári és székelykeresztúri unitárius gimnáziumok stb. Az ünnepély templomi istentisztelettel kezdődött, délbén közébbel folytatódott s este műsoros estélyel végződött, melynek jóvedelmét egy felállítandó Kriza-szobor alapja javára fordítják.

Péterfi Dénes, folyóiratunk volt szerkesztője, 35 évi papi és theol. tanári működés után f. évi szeptember hó 1-től, saját kérésére, nyugalomba vonult. Magányt szerető természete s az a viszony, melyben folyóiratunkkal hosszú időn keresztül állott, megtiltják nekünk, hogy behatóbban foglalkozunk e lapokon e lépés jelentőségével. Azt azonban nem akadályozhatják meg, hogy kifejezést ne adjunk a veszteség amaz érzésének, amely eltöltötte s eltölti mindazok lelkét, akik az egyházi és iskolai közélet érdekeit szívükön viselik, akik ez élet mozzanatait figyelemmel kísérik, akik az egyházi és iskolai köz-igazgatást erkölcsi felelősség mellett végzik. Nem ez az alkalom való arra, hogy papi és tanári székén szerzett érdemeit méltányoljuk s nem ez az idő arra, hogy méltassuk ama fenkölt és nemes gondolatartalmat, mely írásait és beszédeit oly előkelő szellemi élvezetté emeli, amaz előkelő és választékos formát, melyben ezek megjelennek. Mégis sajnálattal emeljük ki, hogy többé nem gyönyörködhetünk művészi előadása nemes tartalmában, a hűvalls és élet kérdéseinek ama kimerithetetlen mélységű felfogásában, amely az isteni szellem jellenlétét hirdeti az univrszum minden jelenségében s intuitív lélekkel isteni mistikumot lát ott is, ahol a közönséges lélek előtt nincs probléma. Az élöszó varázsa által keltett azt a nemes szellemi élvezetet ezentül nélkülözni fogjuk, de azzal a reménnyel biztatjuk magunkat, hogy megszabadúlva kettős hivatása sok dolgot adó elfoglaltságától, „procul negotiis“ közzé fogja tenni ama dolgozatait, beszédeit, melyek annyi nemes élvezetet szereztek hallgatóinak.

Zsilinszky Mihály. a bányai ev. egyházkerület felügvelője lemondott állásáról. Szept. hó 13-án neki kellett volna a kerület közgyűlését megnyitnia és vezetnie. Ehelyett Scholtz Gusztáv püspök a lemondását jelentette be. A lemondást magas korával és múlt évi balesetével okolja meg, de egyes lapok

szertnt közrejátszottak erre az egyházi belső életre vonatkozó okok. Bármilyen is e lemondás oka, annyi bizonyos, hogy Zsilinszky visszalépése az egyházi közélet teréről nagy veszteség nemcsak annak az egyházkerületnek, melynek ő nagy tiszteletben álló felügyelője volt, hanem az egész magyar protestantizmusnak is.

A Jatho-ügy. Ebben az ügyben, melyről folyóiratunk előbbi száma röviden megemlékezett nyilatkozik *Harnack* Adolf, a híres berlini theol. tanár is. Ő maga is tagja a Spruch-kollegiumnak, melynek ez ügyben kifejtett működése után véleményét így foglalja össze: Téves tanokat hirdető lelkész ellen panaszt csak a gyülekezet vagy az illetékes püspök emelhet Más honnan jövő vádnak hely ne adassék. Törvénytelen eljárás, hogy az egyházi főtanács emeli a vádat s négy tagja az ítéletnél szavazatra jogosult. A Spruch-kollegiumnak csak azt a jogot kellene megadni, hogy megállapítsa, hogy visszaélés történt Ezt tudomására adja az illető gyülekezetnek, ami aztán elég erkölcsi erővel kell hogy bírjon

37 német theologiai professzor ez ügyben a következő nyilatkozatot adta ki:

„A Spruch-kollegium döntése Jatho esetében már első ténykedésében megmutatta mindazokat a nagy veszélyeket, melyek ez intézménnyel összekötvék A keresztény egyéniség, gyakorlati működés és jellem helyett minden súlyt a tanra fektettek. Most már a német protestantizmusra az a veszedelem áll elő, hogy az emberekben mindenütt az a vélekedés erősödik meg, miszerint a Jézus Krisztus szellemében való életnél a mértékszerű világosan soha meg nem határozható igazhitéség fontosabb. Mi, egyetemi tanárok, kötelességünknek érezzük még egy különös veszélyre rámutatni. Egy ilyen eljárás tanuló, fejlődésben levő theologus-ifjúságunktól tanulmányaiban elfogulatlanságát rabolja el, jövőendő gyakorlati téren kifejtendő működéséhez való örömet pedig megzavarja. Akadémiai feladatunkat meg — minek belső értéke és létjoga csak akkor van, ha nem más, mint keresztény érzületnek, őszinteségnek és igazságszomjnak együttes ápolása — nagyon nehezíti. Ha csak távolról is az a látszat támadna, hogy a mi fakultásaink egyházilag megkötött oktatás seminariumi, helyüket a német egyetemi oktatás szervezetében eljátszanák úgy, hogy mint fakultásokat, azonnal meg kellene szüntetni. Így hát alólírott egyetemi tanárok, míg egyfelől a tudomány és vallás közötti állandó, szerves összeköttetés ápolására hivatott protestantizmus megrendülésének beláthatatlan következményeire útalunk, addig másfelől reméljük, hogy a Spruch-kollegium eddigi működésének formái között többé tevékenységet kifejteni nem fog“.

A presbiteri szövetség körútja. Ez a szövetség 1877-ben alakult, első gyűlését Edinburgban tartotta. Célja az, hogy a presbiteri egyházszervezetet elfogadó ref. egyházakat tömörítse. Két ágra oszlik, a nyugatira és keletire. A nyugatihoz tartoznak az amerikai, a keletihez az európai egyházak. Most a keleti ág tartotta gyűléseit. 1913-ban lesz a két ág együttes gyűlése Skóciában, Aberdeenben. A magyarországi körút állomásai Pápa, Komárom, Sárospatak, Szatmár, Debrecen, Kolozsvár, Budapest. Szept. 17—18-át Kolozsvárt töltötték.

Dr. Baltázár Dezső püspök beiktatása aug. 15-én történt meg nagy fényvel és nemcsak a tiszántúli egyházkerület, hanem az egész protestánsvilág nagy érdeklődése mellett. Az egyházkerület majdnem egyhangúlag választott egy fiatal és radikális embert s ezért — amint ref. közlönyökben olvassuk — mindenki valami újnak a kezdetét várta. A beiktatási ünnepély részleteivel nem foglalkozunk, de kiemeljük, hogy programbeszédéről ritka nagy elismeréssel szólnak a lapok. A Ref. szemle szerint „egyik-másik nyilatkozata lapidáris tételként hangzott, melyben az álláspont precizitását csak a megfogalmazás csiszoltsága mulja felül . . . Nyugodt erő volt minden szava; szenvedélyekre való appellálásnak nyoma sem volt sem a hangban, sem a tartalomban; sőt úgy tetszett, mintha az érzelmeket is készakarvást szorította volna le a meggondoltság”. A beiktató beszédből közöljük a következő — általános érdekű — részleteket:

Akit tehát láttok: az vezér. Gyarló erővel, de alátámasztva Istennek kegyelme, népek bizodalma, erős elhatározás és reménységek által, melyeket „az Istenben vetek és hiszem, hogy azok a reménységek meg nem szégyenítenek”; mert bizonynal elhittem, hogy „az Isten kegyelme által vagyok, ami vagyok és az Ő kegyelme nem volt és nem lesz hozzám hiábavaló”.

Minden vezér küzdelmeinek harcteret keres és vezérfényt, amely után megyen. A tér, amelyen futásomat elvégezni, nemes harcomat megharcolni és hitemet megtartani akarom, maga a valóságos, az egész élet, földi és égi boldogságukért tusakodó emberekkel. A vezérfény az evangélium ugy, amint az újszövetségi szentírásban megíratott.

„Jézus az út, igazság és az élet”. Amerre ő vezet, megyek. Látom, mint kínálja pásztorainak, nyájának az életet, hogy használják mennyei Atyjának, ki az övék is, dicsőségére. Megyek tehát semmit sem gondolva az előítéletekkel, amelyeknek sötét szárnyú tiltakozása ott suhog a feledés sűrűjéből kireformált új utak felett.

Ha kinn a túlzó felfogás ellenáramlata követ emelne rám, vagy a fontoskodó elzárkózás synedrimuma megostorozna is, amiket az én uramtól, Jézusomtól hallottam és láttam, azokat vígan és bátran hirdetni fogom és igyekezem bevinni az eleven életbe, a társadalmi élet minden ágazatába!

Az anyagelviség egyedül idvezítő tanát az erkölcsi szegénység, lelki alacsonyosság és büntetéstől rettegő büntudat közös tanácsa szelste ki, hanyatló, beteg társadalmak lelkivilágának izgató szeréül. Viszont az anyagelviség minden jogosultságának teljes tagadása farizeizmus, amely kifelé begátol, befelé kihasznál. Az a szent pusztaság, amely látta a názáreti mestert csodákat tenni az éhező sokaságért, viszont a maga lelke javáért éhezni, sanyarogni, nagy tudományt tanítana nekünk, ha áhitattal meg tudnánk hallani; nagyobb, mint a fentebbi túlzó irányzatok összes doktorai. Megtanítana szálni, könyörölni, áldozni, lemondani. Áthidalná azt a rettentő szocialis mélységet, melyben ez idő szerint harsog az osztálygyűlölet vér-fagyaló harsonája. Péter apostolként felállítaná az „ékes kapuk” előtt könyörgő koldusokat s a „gazdag ifjú” több következetességet tanítana. Nem csábítana a számtani egyenlőség mese-szigetére; de a testvéri megértés és méltatás emberi közelségébe hozná a csúcsokat és völgyeket. Megtanítana dolgozni, küzdeni minden kísértetekkel, küzdeni nemcsak a becsületes „ke-

nyérért“, hanem az „Isten igéjéért“ is. Megtanítaná a társadalmat, hogy a tisztas erőfeszítésnek adja meg az ellátás kellő mértékét a szolgálat minősége szerint. Megtanítaná az államot, hogy ugyanazon vendégségben ugyanolyan „kenyérrel és hálal“ táplálja mindazokat, akik talpkövének épségéért: a vallásérkölcser és tudományért mint hivatalosak küzdenek. A tanítványok is ugyanazt az ételt és italt vették a szent vacsorában; még Judás sem volt kirekesztve, igaz, hogy feljebb sem méltatva a hívek és igazak felett.

A feszültség, amit az anyagi kérdések izzása a társadalomba bevitt, hatását a szellemi téren is érezteti. A hit a tudomány kezdik felmondani a testvériséget. A hit a tudománynak rombolást, destrukciót; a tudomány a hitnek visszafejlesztést, reakciót lobbant a szemére; holott egymástól elválva, mind a kettő az építés és haladás hatványozott tényezője lesz.

A tudomány szabad vizsgálódásának nem képezheti tiltó gátját a hit; annál kevésbé annak embercsinálta szabályai. Ha a hit igaz, vagyis ha alapját történelmi valóság, másfelől világos és szilárd belső meggyőződés képezi, akkor soha sem fog félni attól, hogy az ezerszemű tudomány boncoló asztalára kerül. Ezért nem féltém én a magam evangélium szerint reformált hitét semmi tudománytól. mert tudom, hogy minél nagyobb tüzet rak alá a próba, annál színeranyabb tisztaságban fogja azt kiáltani. Ezért nem félek én, ha a tudomány „tudakozza még az Istennek mélységeit is“; mert tudom, hogy azt a „fundamentumot, amelyen kívül mást senki sem vethet“, még a pokol kapui sem tudják lerontani. Féltetni csak az emberi találmányokat lehet, amelyek hatalmi érdek esendő támasztékai; de amelyeknek sem a hithez, sem az idvességhez nincs semmi köze.

Korunk egyik legaggasztóbb jellemvonása, hogy a hit ahelyett, hogy legtermészetesebb világát, az egyéni meggyőződést mélyítené, magasítaná, gazdagítaná, inkább intézményszerű, külső életet él. Bemegy pártostényezőnek a társadalmi és politikai küzdelmekbe s az iskolákat a nemzeti művelődés nemes babérja helyett a felekezeti érdek Eriszalmájáért állítja versenybe. Ez a fő indoka annak, amiért én az iskolák államosításának vagyok híve; de híve csak arra az esetre, ha az államosítás minden felekezet összes népiskoláira kiterjed; mert részleges államosítással a verseny reánk nézve kedvezőtlen esélyeit szaporítani örüllő tisztemmel ellentétesnek tartanám. Addig is, míg az iskolák egyetemes államosításának nagy reform-időszaka elérkezik: az iskolák viszonyos és egyenlő jogi és anyagi helyzetének ma még hiányos biztosításával s az egyház alkotmányán belüli önkormányzati szabadságának fejlesztésével lehet megelőzni a még nagyobb károkat.

A különböző egyházaknak nem az a hivatásuk, hogy már az iskolákban kezdjék megvonni s kinn az életben mélyíteni a hitelvi ellentéteket, vallásbeli különbözőségeket és a felekezeti gyűlölködés árkaikat; hanem, hogy a bennük rejlő intellektuális erővel és erkölcsi hatással emeljék az egyént a hétköznapi élet sívárságába, gyötrelmei fölé és állítsák be a szeretetnek abba a szent közösségébe, amelynek palládiuma a haza. Ennek erejét fokozzák, fényét emeljék, hatalmát gyarapítsák, hogy majd midőn pihentető kebelén helyet ad testünk nyugalmának, lelkünket emeljék a reménység szárnyain abba az országba, amelyről, csak sejtünk, de amely felől egy ember sem, egy egyház sem rendelkezhetik, sem úgy, hogy kinyithatná, sem úgy, hogy becsukhatná; mert az egyedül a mindenható Isten birodalmában vagyunk.

Kérem és várom, legjobb törekvéssel azon leszek, hogy az állam a békesség művében segítségre jöjjön; és a felekezeti békesség alapokmányát az 1848. évi XX. t-ket minden vonatkozásában végrehajtva egyenlő és igazságos osztályt szerez gyermekei között, hogy ne legyen módja elmerülni egyiknek a gazdaságban, másiknak a nyomorúságban; mely mindkettő kárvallásra szokta vinni az erkölcsöket vagy legalább is idegenséget és keserűséget szerez a testvérek között.

De maradjunk bár tovább is szegénységben, alányomott megkülönböztetésben vagy lépünk bár be a megszolgált jólét családi otthonába: az új idők követelménye'hez nevelt papi nemzedékekkel, a hitélet mélyítésével, a lelki gondozás hatékony felkarolásával, a történelmi alapok megőrzésével, egyházalkotmányunknak és intézményeinknek kor- és elvszerű kiépítésével; a lelkeszi és világi elem egyensúlyos érvényesülésével, az egyetemes papság varázsával; a tudománnyal, aminek levegőt, szabadságot adunk a hittel, amit az evangéliumból veszünk; a józan erkölccsel, amit arra építünk és a szeretettel, ami mindennél nagyobb. hazánkat s benne egyházunkat Isten dicsőségére hiven szolgálva. bátran megyünk a jövő elé, melynek reménységét Istenben vetjük.

Ez a jövőndő most várakozással néz reám. Igájától nem tartózkodom. Hozzátört az élet. Küzdelmétől nem vonogatom magam. Benne nőtem. Veszedelmeitől nem félek. Megszoktam. Tövisseit, szenvedéseit elfogadom. Régi ismerősök.

Csak egytől félek. A csalatkozástól. Nem a magamétól. Hiszen gyarlóságotam jól ismerem. Hanem a tietektől, akiknek kezébe felettébb való mértéket adott felőlem a szeretet.

Kettő vigasztal. Egyik, hogy mindig mindent nyilván szólottam és tettem; tehát senkit sem hitettem magam felől. Másik, hogy „akik az Urban biznak, azoknak erejük megújul. Szárnyat nevelnek, mint a sasok. Futnak és nem fáradnak el, szállnak és nem lankadnak meg“.

Középiskolai vallástanárok képesítése a reformátusoknál. Az egyet. konvent 1911. évi jegyzőkönyve szerint a vallástanári képesítés alapfeltétele: a két lelkészképesítő vizsga letévése. Ezenkívül külön középiskolai vallástanári képesítő vizsgát is kell tenni. mely írásbeli és szóbeli vizsgálatból áll s mely alól csak azok menthetők föl, kiknek lelkészi oklevelükön kívül valamely középiskolai szakcsoportból oklevelük van. A vizsgálat tárgyai: magyar nyelv és irodalom, filozófia-történet, nevelés- és oktatástan, a hazai oktatás és protestáns iskolázás története, a középiskolai vallástanítás módszertana.

A ref. theologiai akadémiák tanulmányi és vizsgálati rendjében a konvent több változtatást eszközölt. A tantárgyak közé új tárgyúl fölvette: Bevezetést a cura pastoralis és belmissióba; a bölcsészeti tárgyak közé a nemzetgazdaságtant, különös tekintettel a munkáskérdésre és kisebb gazdasági existenciák létfeltételeire. A lelkészképzés ezzel közvetlenebb kapcsolatba jut a gyakorlati étettel, mert már az előkészület idején figyelemztetik arra a munkamezőre, amelyen a papnak gyakorlati lelkészkedése alatt vezető szerepet kell betölteni.

A közoktatásügyi tárca költségvetése. Lukács László pénzügyminiszter a képviselőház okt. 12-iki ülésén terjesztette elő az 1912 évi állami költségvetést. Az új költségvetésben a pénzügyminiszter 14,700.000 koronával irányoz elő többet a vallás- és közoktatásügyi tárca javára, mint a f. évi kiadás volt. A többletben a harmadik egyetem felállításának költsége 2,000.000 koronával, a már meglévő felső tanintézetek fejlesztése 1,090.000 koronával, a középiskolák fejlesztése s támogatása 2,960.000 koronával, új áll. iskolák felállítása 500.000 koronával, a nem állami el. iskolák segélyezése 350.000 K-val, a budapesti új Nemzeti Színház építése 600.000 koronával, az egyházak segélyezése 900.000 K-val, a nem állami tanítók fizetésének kiegészítése 950 000 koronával szerepel. A miniszter bejelentette 500 új néptanítói, 150 új óvónői, 80 új felső nép- és polgári iskolai tanítói állás szervezését.

„Tűzoltó nap“. A „Magyar Országos Tűzoltó Szövetség“ azon kéressel fordult a közoktatásügyi miniszter urhoz, hogy a tűzoltászat fontos ügyének megismertetése, valamint a gyermekek s közvetve a nép érdeklődésének a tűzoltóságok szervezése és működése felé terelése céljából rendelje el az iskoláknak egy „Tűzoltó nap“ tartását.

Felhívjuk a hozzáértőket, hogy alkalmas költeményeket, felolvasásokat, kis szindarabokat, dialógokat stb beküldeni sziveskedjenek. A kiválóbb műveket kívánatra, szerényebb díjazásban is részesítjük.

Cím: „Iskolai Ünnepeink“ szerkesztősége, Marosvásárhely.

A „Keresztény Magvető“ 1911. évfolyamára
befizették :

a) a pártoló díjat:

b) az előfizetési díjat:

Albert Lőrinc, Deák Lajos, Gálfalvi Samu, dr. Hankó Domokos, Kálmán
Mózes, Lőrinczy István, Nagy Lajos, Székelykeresztúri gimn. ifjúsági olvasó-
köre, Ürmösi Kálmán (Körmöcbánya).

Folyóiratunk előző évfolyamaiból néhány példány rendelkezésünkre áll, melyeket féláron küldünk el olvasóinknak, ha ez iránt megkeresnek.

Tisztelettel kérjük folyóiratunk hátralékos pártolóit és előfizetőit, hogy hátralékos díjaikat beküldeni sziveskedjenek.

A SZERKESZTŐ—KIADÓK.

